پەیام ئیبراهیم و رۆمانی نازیلەی مانگ و شازادەی خەر.. رەزا شوان

باسکردن لە رۆمان، باسکردنە لە جۆرێکی گرنگ و باو و بڵاوی ئەدەبی، کە شوێنێکی بەرزی لە ئەدەبی نوێدا هەیە. رۆمان هونەرێکی خەیاڵی تازەیە لە هونەرەکانی ئەدەب. کە لە رۆژئاوادا سەری هەڵدا. رۆمان لە چیرۆک درێژترە، یا لە زنجیرە چیرۆکێک پێکهاتووە. بە شێوەی پەخشان دادەڕێژرێت و باس لە کۆمەڵێک رووداوی هەمەجۆرە دەکات. بێجگە لە پاڵەوانی سەرەکی، ژمارەیەکی زۆری کاراکتەری (کەسایەتی) تێدا بەشدارن و رۆڵیان لە رووداوەکانی رۆماندا هەیە. دەشێ رووداوەکان لە لە شوێن و دۆخێکی نامۆ و خەیاڵیدا بن. دەشێش کارەکتەررکان راستیبن یا خەیاڵیبن، مەرجیش نییە کە تەنیا مرۆڤبن، دەکرێ باڵندە و ئاژەڵ، یا شتی خەیاڵی و ئەفسانەیی بن، بە تایبەتیش لە رۆمانی منداڵاندا. خەیاڵ رۆڵێکی سەرەکی و گرنگی لە نووسینی رۆماندا هەیە. لە سەردەمی ئەمڕۆدا، بەراورد بە ژانرەکانی تری ئەدەب، رۆمان گرنگترین ژانری ئەدەبییە و زۆرترین خوێنەری هەیە. جیاوازیشی لەوەدایە، کە چێژ و خۆشی و جوانی و هونەر و زمان و ئەندێشە و فانتازی و ئەفسوونی لەخۆگرتووە و باس لە کێشەکانی ژیان و لە ململانێی نێوان باش و خراپ و شەڕ و ئاشتی و لە هیوا و لە خەونەکانی مرۆڤ دەکات. رۆمان خوێنەران دەهێنێتە ناو جیهانێکی بەرینەوە. وایان لێدەکات کە دەست لە خوێندنەوەی هەڵنەگرن تا بزانن رووداوەکان بە کوێ دەگەن و بە چی کۆتاییان دێت.

ئەگەرچی رۆمان بە هونەرێکی ئەدەبی تازە دادەنرێت. بەڵام رۆمان مێژوویەکی دانەبڕاوی هەیە. کە دەگەڕێتەوە بۆ زیاتر لە دوو هەزار ساڵ بەر لە ئەمڕۆ. رەسەنایەتی سەرهەڵدانیشی بۆ یۆنانییەکان و رۆمانییەکان دەگەڕێتەوە.

گەورەکان زیاتر حەز لە خوێندنەوەی رۆمانی ریالیزمی دەکەن، کە شتی لۆژیکیان لەخۆگرتوون. بەڵام منداڵان هۆگری خوێندنەوەی چیرۆک و رۆمانی خەیاڵیین، کە پاڵەوان و کاراکتەرەکانیان منداڵانن یا ئاژەڵ و باڵندەن یا شتی خەیاڵی و

ئەفسانەیین. چێژ لە سەرکێشییەکانی پاڵەوانەکانی چیرۆک و ڕۆمانەکان وەردەگرن. لەمە زیاتر درێژە بەم پێشەکییە نادەین و دەچینە سەر کرۆکی ناونیشانی ئەم نووسینەمان.
خوشبەختانە لە کۆتایی ساڵی پار (٢٠٢٢) و لە ئەمساڵدا (٢٠٢٣) دا لە لایەن دوو نووسەری ناسراوی کوردمان لە بواری ئەدەبیاتی منداڵان، دوو ڕۆمان بە زمانی کوردی بۆ منداڵان چاپکران. ڕۆمانی (کچی دورگە بچکۆلەکە) لە نووسینی مامۆستا (ئەمین محەمەد) بۆ مێردمنداڵان. ڕۆمانی (نازیلەی مانگ و شازادەی خۆر) لە نووسینی خاتوو (پەیام ئیبراهیم) بۆ نەوجەوانان. پێموایە هەردووکیان بۆ هەڵە نەچوونە کە نووسیویانە بۆ مێردمنداڵان و نەوجەوانان. چونکە منداڵانی خوار تەمەنی سیانزە ساڵان، ئەو پشوودرێژییەیان نییە کە ڕۆمان بخوێننەوە و لە هێماکان تێبگەن.

هەردوو ڕۆمانەکەش لە چوارچێوەیەکی کلاسیکی خەیاڵئامێزدان و بە شێوازێکی فانتازی ئاسان داڕێژراون. بە گەیشتنی پاڵەوانی ڕۆمانەکانیان بە خەونەکانیان، پەنایان بە ئەفسوون (جادوو) بردوون، بۆ ئەوەی بەسەر ئەستەم و لە توانابەدەر سەرکەون و خەونەکانیان بەدی بهێنن. گەلێ لە کەڵە ڕۆماننووسانی جیهانیش لە شاکاری ڕۆمانەکانیان بۆ منداڵان و مێردمنداڵان، بۆ ڕووبەڕووبوونەوە و سەرکەوتنی پاڵەوانەکانیان بەسەر کێشە و تەگەرەکاندا و گەیشتنیان بە خەونەکانیان پەنایان بە جادوو بردوون. زۆرن گەر ناویان بهێنین.
پاڵەوانی هەردوو ڕۆمانەکەش (لولو) و (نازە) دوو کچی جوانکیلەی و ئازا و زیر و سەرکێشن. هێنانەدیی خەونەکانیان دەبەنە دوو جیهانی نموونەیی دروستکراوی زادەی خەیاڵی هەردوو ڕۆماننووسەکە. تەمەنی هەردوو پاڵەوانەکەش لە یەکترییەوە نزیکن.
هەردوو ڕۆمانەکە دوو ئەزموونی تازەن لە بواری نووسینی ڕۆمانی کوردی بۆ مێردمنداڵانی کورد. دوو دەستپێشخەریی ترسشکێنن بۆ نووسین و چاولێکردنیان و بۆ سەرهەڵدانی ڕۆمانی تازەی کوردی بۆ منداڵان. مژدەبەخشن بۆ پێشکەوتن و بۆ داهاتوویەکی باش بۆ ڕۆمانی منداڵانی کورد. ئەوەی بە وردی هەردوو ڕۆمانەکە بخوێنێتەوە. هەست بەوە دەکات کە چەند خاڵێکی هاوبەش و لێکچووی نزیک لە نێوان ئەم دوو ڕۆمانە کوردییەدا هەیە. مەبەستیشم ئەوە نییە کە ئەم دوو ڕۆماننووسە چاویان لە یەکتری کردوو بێت.

دوو هەفتە پێش ئێستا، نووسینێکمان لەژێر ناوی (خوێندنەوەیەک بۆ رۆمانی کچی دورگە بچکۆلەکە) نووسی و بڵاومان کردەوە. پێمخۆشە کە بە کورتی و بە چڕی باس لە رۆمانی (نازیلێی مانگ و شازادەی خۆر) یش بکەم.

رۆمانی (نازیلێی مانگ و شازادەی خۆر) لە نووسینی چیرۆکنووس و راگەیاندکار و سەرپەرشتیکار و ئامادەکەر و پێشکەشکەری بەرنامەی (چیرۆک بۆ منداڵان) لە تەلەفزیۆنی پەروەردەیی. خاتوو (پەیام ئیبراهیم عەبدولڕەحمان)ە. کە یەکەم ژنی کوردە کە رۆمان بۆ منداڵانی کورد بنووسێت. بەمەش ناوی چووە مێژووی سەرھەڵدانی رۆمانی منداڵانی کورد و تا ھەتایە شانازی و شکۆداری و نەمریی بۆ خۆی تۆمارکرد.

پەیام خان لەدایکبووی شاری سلێمانییە و هەر لە سلێمانی دەژی. دەرچووی بەشی ژمێریارییە. لە پۆلی چواری قوتابخانەی بنەڕەتییەوە، هۆگری نووسینی شیعر بووە. دوایی دەستی بە نووسینی چیرۆک بۆ منداڵان کردووە. لە (٢٠١٠) وە، چیرۆک بۆ منداڵان دەنووسێ و ل□ گ□قارەکاندا بڵاوی کردوونەتەوە. تا ئێستا بەم رۆمانەیەوە شەش کتێبی چاپکراوی هەیە ناوەکانیان (سمۆرەی میهرەبان، ژینگەکەم دەپارێزم، قاپی خواردنەکەی یەسنا، ئۆتیزمم هاوکاررم بە، ددانی ورچە، نازیلێی مانگ و شازادەی خۆر) خاتوو پەیام ئەندامێکی چالاکیشە لە چەند رێکخراوێکی پەروەردەیی و ژینگەپارێزی لە سلێمانی.

خاتوو پەیام هاوسەرگیریی کردووەدایکی (دوو کوڕ) و (دوو کچ) ە.

رۆمانی نازیلێی مانگ و شازادەی خۆر، نۆبەرەی ر□واننووس پەیام خانە، هیوای نووسینی رۆمانی تری بۆ منداڵانی کورد بۆ دەخوازین.

وێنەی بەرگی رۆمانەکە و (١٣) وێنەی روونکردنەوەی رەنگاوڕەنگ لەلایەن وێنەکێش (جێژوان عەبدوڵڵا) وە کێشراون. کوالێتی وێنەکان باشن. بەڵام خۆزەگە شێوەیەکی کوردی بە نازو□ دیاردەبوو، جلێکی ساکاری کوردیی لەبەربوایە، زیاتر سەرنجی منداڵانی کوردی رادەکێشا. گەر لە وێنەی ژمارە (٢) بڕوانین. وێنەکە هیچ شێوەیەکی کوردی پێوە دیارنییە. هەڵەیەک لە وێنەکاندا هەیە. نازی پاڵەوانی رۆمانەکە لە یەکەم وێنەوە تا دوا وێنە هەر هەمان شێوە منداڵ□ی هەیە، وەک ئەوەی کات وەستابێ و نەگۆڕابێت. لە کاتێکدا ئەو گەورەدەبێت و هاوسەرگیری لەگەڵ شازادەدا دەکات و دووگیان دەبێت. دەبوایە

کاک جێژوانی وێنەکەش. دوا وێنەی نازەی لایەنی کەمەوە لە شەوەی کچەکی نەوجەوان بکەشایە. شازادەش لە وێنەکەدا لە تەمەنی منداڵێکی یانزە بۆ دوانزە ساڵەی دایە، دەبوایە خاتوو پەیام هەستی بەم هەڵەیە بکردایە. من وەکو خوێنەرێک لە وێنەکان دەڕوانم، نەک وەک ڕەخنەگرێک.
دکتۆر (ماجد خەلیل) پێشەکییەکی جوانی بۆ ڕۆمانەکە نووسیوە، هۆی دواکەوتنی نووسینی ڕۆمانی کوردی بۆ قۆناغە سیاسییە ناڵەبارەکان دەگەڕێنێتە. بەڵام گرنگترین هۆی دواکەوتنی ڕۆمانی منداڵانی کورد بۆ داگیرکردنی کوردستان دەگەڕێنێتەوە. کە زیاتر لە سەد ساڵە داگیرکەران بواری کوردیان نەداوە سەری خۆشی بخورێنێت. هەمیشە هەوڵی قڕکردن و سڕینەوەی ناسنامەی نەتەوەیی کوردیان داوە و دەدەن.
دکتۆر ماجد لە پێشەکییەکەیدا، سەرهەڵدانی دەستپێکردنی ڕۆمانی منداڵان لە جیهاندا بۆ (جۆن نیوبەری) دەگەڕێنێتەوە، بە دروستیش بە ساڵی (١٧٤٤ز). بەڵام جۆن نیوبەری لە سەرەتادا، شاکارە ڕۆمانی (ڕۆبنسون کرۆزو ـ ١٧١٩ز) لە نووسینی (دانیال دیڤۆ)، کە بۆ گەورەساڵان نووسیوەتی. ئەو کورتی کردەوە و بە زمانێکی ئاسانتر و بە شێوازێکی ناسکتر و شیرینتر بۆ منداڵانی داڕشتەوە.
ڕۆمانی (گەشتەکەکانی گەلیڤەر) لە نووسینی ڕۆماننووس (جوناسان سویفت) کە لە ساڵی (١٧٢٦) نووسیوەتی، بە کۆنترین و بەناوبانگترین ڕۆمان بۆ منداڵان دادەنرێت.
خاتوو پەیام ئیبراهیم، لە ڕۆمانی نازیلەی مانگ و شازدەی خەردا، بە شێوازێکی فانتازی و بە تەکنیکێکی تەکمە و بە زمانێکی کوردیی ناسک و شیرین و ئاسان ڕۆمانەکەی داڕشتووە. لە میانەی نازیلەی پاڵەوانی ڕۆمانەکەی، کاری لەسەر زجیرە ڕووداوەکانی کردووە، کاری لەسەر ڕەهەندی پەروەردەیی دروستی منداڵان کردووە. کەمێک بەهای بەرزی بەرجەستەکردووە، کە دەیەوێت لە دەروونی منداڵانی کوردا بیان ڕوێنێت. وەک: ڕەوشت بەرزی، خۆشەویستی، هاوڕێتی، دڵسۆزی، هاوکاری، سوزداری، متمانە بەخۆبوون، ئازایەتی، مرۆڤایەتی، باڵندە و ئاژەڵدۆستی، ژینگەدۆستی، بەزەیی و دلۆڤانی، حەزی سەرکەشی، گەشبینی، هیواخوازی، چاکەخوازی، یارمەتی، تێکۆشان، کەمەندان، فریاڕەسی، سەرکەوتن، … هتد.
فانتازیش بە شێوەیەکی ئەدەبی دەوترێت، کە مەیلی ئەوەی هەیە لە جیهانی داب و نەریتی باودا دابڕێت و کاری لە لۆژیک بەدەر بکات. فانتازی یەکێکە لە فاکتەرەکانی پێشکەوتن و داهێنان لە

جیهانی ڕۆمان و چیرۆک و هونەردا.
خاتوو پەیام، خەونی منداڵان لە هێنانەدیی داهاتوویەکی باشتر و ژیانێکی خۆشتر، لە نازەی ئازا و دلۆڤانی پاڵەوانی ڕۆمانەکەیدا بەرجەستە دەکات و دەیکات بە نوێنەریان. نازە خەونی ئەوەی هەیە کە بفڕێت و سوورە لەسەر هێنانەدیی خەونەکەی. ئەم خەونەش پێویستییەکی هەموو منداڵانە، بۆ ئەوەی ئاشنای جیهانێکی فراوانتربین و شتی تازە بدۆزنەوە و زانیاری زیاتر وەربگرن و ئەزموونی تازە فێربین. هێنانەدیی ئەم خەون و خواستەش، پێویستی بە بڕیارێکی تۆکمە و بە ئازایەتی جەستەیی و دەروونی و بە سەرکێشی و سووربوون و کۆڵنەدان و هەنگاونانی کرداری هەیە. بە هاوکاری و هاوڕێتی و بە هێزی لە توانەبەدەر هەیە. ڕۆماننووس خاتوو پەیام بە هێنانەدیی خەونەکەی نازە، جەختی لەسەر هەموو ئەو فاکتەرانە کردووە. ئەو هەستەی لە ناخی نازەدا ڕواندووە، کە لە سایەی ویستن و متمانە بەخۆبوون و سووربوون و ئیرادەیەکی بەهێز و پتەواییندا، لە سایەی هەوڵ و کۆششکردندا، شتێک نییە کە ناوی ئەستەم بێت. هەموو خەون و هیوایەک دێتەدی گەر مرۆڤ دەست لە خواست و خەون و هیواکانی هەڵنەگرێت. شاعیرێکی عەرەب دەڵێت:
ئەوەی ویستی بە خۆر بگات، بە تیشکەکانیدا سەرکەوت بۆ گەیشتن بە هیوای.
حەزەکەم بە کورتی، ئاماژە بە دوو نموونەی ئیرادەی ڕاستی بدەم:
لە سەرەتاکانی ساڵی شەستەکانی سەدەی ڕابردوودا، لە گەرمەی ململانی و پێشبڕکێی نێوان ئەمریکا و یەکێتی سۆڤیەتدا. بە باڵادەستی لە بواری پشکنینی ئاسمانیدا. ئەمریکا ویستی پێش سۆڤیەت مرۆڤ بنێرێتە سەر مانگ و بە ساغیش بیگەڕێنێتەوە بۆ سەر زەوی، ئەوبوو کە (جۆن کەنەدی) سەرۆک کۆماری ئەو کاتەی ئەمریکا، لە ساڵی (١٩٦١) دا بڕیاری ناردنی مرۆڤی بۆ سەر مانگ دا. کە زۆربەی سەرکردەکانی جیهان گاڵتەیان پێکرد و بە خەونێکی ئەستەم و نەزۆک ناویان برد. بەڵام لە سایەی هەوڵدان و سووربووندا، خەونەکەی کەنەدی هاتەدی و لە ساڵی (١٩٦٩) دا ئەمریکا لە ڕێی کەشتیی ئاسمانی (ئەپۆلۆ ـ ١١) ەوە، مرۆڤیان گەیاندە سەر مانگ کە هەردوو کەشتیوانی ئاسمانی ئەمریکی (نیل ئارمسترۆنگ) و (باز ئالدرین) بوون، لەسەر مانگ دابەزین و بە ساغیش گەڕانەوە بۆ سەر زەوی. خەونی ئێستای ئەمریکا ناردنی مرۆڤە بۆ سەر هەسارەی کەیوان (مەریخ) ئەمەش ئەستەم نییە و دێتەدی.

زیاتر لە (٧٥٠) ساڵ بەر لە ئێستاش بیرمەند و زانای ئینگلیزی (ڕۆجەر بایکۆن) کە هەشتا باڵۆن و فڕۆکە دروست نەکرابوون، وتی:" لە داهاتوودا مرۆڤ دەتوانێت ئامێرێک دروست بکات و پێی بفڕێت" کە چی بە شێت و گومڕا و دژ بە ئاین ناویان برد و لە کەنیسە دەریان کرد. ئەوەتا خەونەکەی ڕۆجەر هاتەدی و فڕۆکە دروستکرا.

ئەو خەونانەی کە لە ئەمڕۆدا دەمانەوێت، پێویستە لە خەیاڵ و لە هزری منداڵانی ئەمڕۆمەدا بەرجەستەیان بکەین. چونکە دواڕۆژی گەلەکەمان لە دەستی منداڵانی ئەمڕۆمان دایە. هەموو بیرێکی نوێش بە قۆناغێکی دژایەتیکردندا تێدەپەڕێت.

نازەی پاڵەوانی ڕۆمانەکەی خەونێکی گەورەی هەیە، خەونەکەشی (فڕین) ە، بۆ ئەوەی بە جیهانێکی فراوانتر و بە گیانلەبەرانی زۆرتر و بە ژینگەیەکی گەورەتر ئاشنا بێ. لە پێناوی هێنانەدی ئەم خەونەشیدا، توانی بەسەر ئەستەمدا سەربکەوێت و خەونەکەی بهێنێتەدی. ئامانج لە فڕینەکەی خاتوو پەیام. ئەوەیە کە ژیان نابێت بوەستێت و بچەقێت، چونکە وەستان مردنە. دەبێت خەون بە داهاتوویەکی باڵاترەوە ببینین. بۆیە ڕۆماننووس بە دەمی ژولیای یەکێک لە کاراکتەرەکانەوە دەڵێت:"هەموو جیهان خەون بە فڕینەوە دەبینن، ئیمە خەونی هەموو جیهانمان بەدی هێنا" ئامانجی ژان و ژولیا، ئەوە بوو کە شارێک لە مرۆڤە باڵدارەکان دروستبکەن. کە هەموویان توانای فڕینیان هەبێت، وەک و نموونە و سەرمەشق، چەند منداڵێکیان لە نێو ئەشکەوتەکەدا فێری فڕین کردوون. ڕۆماننووس خەونی فڕین بەر گوێی کۆرپەلە جوانەکەی ناو سکی نازیلە دەدات. شاژنی مانگ دەڵێت: "دەبێت منداڵەکەم خەونی هەبێت، چونکە مرۆڤ بەبێ خەون وەک ئەوەیە هەر نەژیابێت".

هەردوو هاوسەری زانای جێنەتیک (ڕەگەزی) ژان و ژولیا، کە دوو کەسایەتین لە ڕۆمانەکەدا دەڵێن:"لە وڵاتی خۆمان ئەم خەونەمان هەبوو، کاتێک پێیان زانین ویستیان بمانگرن و ئەشکەنجەمان بدەن. بۆیە ئێمە بڕیارمادا شارەکە بەجێبهێڵین، هەڵهاتووین بۆ ئەم ئەشکەوتە".

بۆچی خاتوو پەیام ئیبراهیم و مامۆستا ئەمین محەمەد پاڵەوانی چیرۆکەکانیان کچن؟

لە نووسینەکەمدا لەژێر ناوی (نایەکسانی ڕەگەزی لە ئەدەبی منداڵاندا) کە لە (٢٠٢١)دا لە سایتەکاندا بڵاوم کردەتەوە. جەختم لە نایەکسانی و ناهاوسەنگی و نادادپەروەری لە ڕووی ڕەگەزی کچان کردووە، کە بە زەقی بەدیدەکەین. کوڕسالاری لە

چیرۆک و رۆمانەکاندا رەنگدانەوەی هەیە، بە زۆری پاڵەوانی چیرۆک و رۆمانەکان کوڕن. هەموو هێز و توانا و ئازایەتی و قارەمانێتی و هیوا و سەرکەشی و فریاڕەسی و سەرکەوتنێک دراونەتە پاڵ کوڕان. بەڵام سۆزدای و بێ دەسەڵاتی و لاوازی و بێ هیوایی و بەدبەختیش دراونەتە پاڵ کچان. ئەمەش جیاوازییەکی زەقی رەگەزییە و ناڕەواییەکی گەورەیە بەرانبەر بە کچان. ئازادی و پێشکەوتنی گەل و نیشتمان لە هەموو بوارەکاندا، بەندن بە بەدیهێنانی یەکسانی و هاوسەنگی رەگەزییەوە لەسەر بنەمای توانا و لێهاتوویی و شایستەیی.

نووسەرانی بوارەکانی ئەدەبیاتی منداڵان، دەتوانن رۆڵێکی گرنگ و کاریگەریان لە چاندنی تۆوی یەکسانی جێندەریدا هەبێت. بەڵێ بەشێکی زۆری نووسەرانی منداڵان لەم سەردەمەدا، بە زۆری پاڵەوانی بابەتە ئەدەبییەکانیان کچن، دەیانەوێت قەرەبووی ئەو ستەم و نایەکسانییەیان بۆ بکەنەوە. بۆ سەلمێنن کە ئازایەتی و هێز و تواناکانی کچان لە کوڕان کەمترن نین. خاتوو پەیام دەڵێت:"لە رۆمانەکەدا بەدوور لە هەر بابەتێکی ئایدۆلۆژی و رەگەزی و نەتەوەیی، تەنها ئامانجم پێشاندانی توانای کچە و هاندانییەتی بۆ سەرکەوتن".
رۆمانی نازیلەی مانگ و شازادەی خەو، تا رادەیەک لە بیرەکەی رۆمانی (ئەلیس لە وڵاتی عاجباتییەکاندا – ١٨٦٥) نزیکە. کە رۆماننووس (لویس کارۆل) نووسیویەتی، کە باس لە کچێکی بچووک دەکات، کە ناوی (ئەلیس)ە. دوای کەروێشکێکی سپی دەکەوێت و دەکەوێتە ناو چاڵێکی قووڵەوە و لە جیهانێکی خەیاڵی و عاجباتی سەیر و سەمەرەی ژێر زەویدا خۆی دەگەرێتەوە. لەگەڵ ئاژەڵان و شتی بە گیان دەبێت بە هاوڕێ و ئاشنایان. تا لە دواییدا جادوولێکردنەکەی بە تاڵ دەبێت و لەسەر زەویدا خۆی دەبینێتەوە. گەلێ بیرەکەی جوان و بەهای بەرز لەم رۆمانەدا هەیە. زۆر لە رۆماننووسانی منداڵان ئیلهام و سوودیان لەم رۆمانە وەرگرتوون.
جادوو و هێزی لەتوانابەدەریش، ئامانج نین لە رۆماندا، بەڵکو هۆیەکن بۆ گەیشتن بە ئامانج. جادوو و هێزی لە توانابەدەر، بوونەتە بەشێک یا رەگەزێک لە رەگەزەکانی چیرۆک و رۆمانی فانتازی و ئەفسووناوی تازەدا. بە هێنانەدی خەون و ئامانجەکانی پاڵەوانی رۆمانەکان و سەرکەوتنیان بەسەر ئەستەم و کاری لەتوانابەدەردا. لە زۆربەی چیرۆک حیکایەت و ئەفسانە و

داستانەکاندا، جادوو رەگەز و هێیەکی سەرکەوتنی پاڵەوانەکانیان بووە.

لە بارەی داڕشتنی رۆمانی نازیلەی مانگ و شازادەی خۆر، خاتوو پەیام ئیبراهیم بە شێوازێکی ناسک و ئاسان دایڕشتووە، وشە و رستەکانی لە فەرهەنگی زمانی منداڵانی کوردەوە وەرگرتوون، هیچ گرانی و ئاڵوزییەکیان تێدا نییە. بێگومان هەر نووسەرێکیش تا رادەیەک، شێواز و ستایلی تایبەتی خۆی لە نووسیندا هەیە. شێوازیش بریتییە لە رێگەی نووسین و داڕشتنی نووسەر، رێگەی گوزارشتکردن لە خەیاڵ و بیر و هزر بەهۆی زمانەوە.

چەند سووکە تێبینییەکم دەربارەی رۆمانەکەی هەیە:

خاتوو پەیام نووسیویەتی نازە تاقانەی ماڵەوەیانە. نازێک کە دوو برای هەبێت بۆ تاقانەی ماڵەوەیە؟ پێموایە وشەی تاقانەکەی هەڵەیە. لە بەشی (گەڕان بە دوای ژیانی گیاندارانیدا) لە دێڕی (٨) نووسیوەتی:"لەگەڵ خوشک و براکانیدا پێکەوە لەسەر سفرە هەموو کۆدەبوونەوە". لێرەدا وا دەردەکەوێت کە نازە خوشکی هەیە. کەچی لە هیچ شوێنێکی کەی رۆمانەکەیدا باسی لێوە نەکردووە کە خۆشکی هەیە. گەر خوشکی هەبێت بۆ تاقانەیە؟ کە وشەی (خوان) ی کوردیمان هەبێت پێویست نییە وشەی (سفرە)ی عەرەبی بەکاربهێنین. خۆزگەش ناوی باوکی نازە (ئەحمەد) نەبوایە و ناوێکی کوردی بوایە.

لە رۆمانەکەدا نازە باس لە (رۆژی هەنار) دەکات لە گوندە جوانەکەیان. وابزانم لە ئێستادا (رۆژی هەنار) بووە بە بۆنەیەکی ساڵانە لە شاری هەڵەبجەدا بەڕێوەدەچێت. ئەم رۆژەم زۆر پێ جوانە. من لە وڵاتی نەرویج – لە شاری (قەس) دووجار ئامادەی (رۆژی سەروپێ) بووم. لەو رۆژەدا لە سەنتەری شارەکەدا مەقاڵەی گەورە و درێژ دادەنێن و سەروپێی لەسەر دەبرژێنن. لە مەنجەڵەی گەورەشدا جۆرەها گیاو و روەکی سروشتی وەکو دەرمان دەکوڵێنن. هەرکەسێک بچێت بە لایاندا فەرمووی لێدەکەن کە تامیان بکەن. سەیر لەوەدایە کە خۆیان زۆر حەز لە خواردنی سەروپێ ناکەن. بووە بە نەریتێکی کولتووری تایبەتی خەڵکی ئەو شارە و شانازی پێوەدەکەن.

لە بارەی رێنووسی رۆمانەکەوە، لە زۆر شوێنی رۆمانەکەدا، رۆماننووس ئامرازی پەیوەندیی (لە) ی نووساندووە بە وشەکەی دوایەوە. ئەمە بە هەڵەیەکی رێنووسیی دەزانم. چونکە ئامرازی پەیوەندی (لە، بە، و) نابێ بە وشەکەی دواوە و پێشەوەی بنووسێنین، نابێت بنووسین (لەکوردستان) بەڵکو (لە کوردستان)

نابێت بنووسین (بەبەرد) دەبێ بنووسین (بە بەرد) نابێت بنووسین (هەنارو هەنجیر) دەنووسین (هەنار و هەنجیر). گەر ئەو ئامرازانە نووسانە وشەوە دەبن بە بەشێک لە وشەکان.
کۆتایی ڕۆمانەکەشی وەکو مەرجێک لە مەرجەکانی چیرۆک و ڕۆمان بۆ منداڵان بە خۆشی کۆتایی پێ هێناوە. هەموو شاکارە ڕۆمانەکانی جیهانیش بۆ منداڵان، کۆتایی ڕۆمانەکانیان بە سەرکەوتنی پاڵەوانەکە و بە خۆشی و شادی کۆتاییان پێهێناون.

حەزەکەم ئەوەش بڵێم، تەنانەت شاکارە ڕۆمانە جیهانییەکانیش بۆ منداڵان لە سەدا سەد لە هەموو ڕوویەکەوە پەرفێکت نین، خاڵی لاواز و هەڵەشیان تێدایە.
لە کۆتاییدا، جوانترین پیرۆزبایی و دەستخۆشی لە خاتوو پەیام ئیبراهیم دەکەم. بە ئەم ئەزموونە سەرکەوتوویەی لە بواری نووسینی ڕۆمان بۆ منداڵانی کورد.

ڕەزا شوان

٨/ فێبروار/ ٢٠٢٣